

Aleg. CIV.

S p r a w o z d a n i e

komisyi sejmowej wyznaczonej do zbadania sprawozdania Wydziału krajowego z czynności za czas od 1. lipca 1874 r. do końca stycznia 1875.

Wysoki Sejmie!

Komisyja przez wysoki Sejm wybrana w celu zdania sprawy o sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności jego za czas od 1. lipca 1874 r. do końca stycznia 1875 r., podzieliła zadanie swoje według działów poniżej wymienionych między członków komisji jako specjalnych sprawozdawców. Uwagi i wnioski każdego sprawozdawcy były przedmiotem obrad na posiedzeniach komisji, których rezultaty Wysokiemu Sejmowi przedkładamy.

Oddział skarbowy i rachunkowy. (Departament I.)

Sprawozdawca p. **Leon Chrzanowski.**

Z przyjemnością przedstawia komisya wysokiemu Sejmowi, iż reformy i poprawy w prowadzeniu rachunków funduszu krajowego, odpowiednie uchwałam sejmowym, powziętym 14. października 1874 r. zostały po większej części spełnione. Mianowicie: I. Kasę depozytów oddzielono od kasy funduszu krajowego. II. Wszelkie zaliczki na wydatki objęte pozycjami budżetu, są wpisywane w właściwych rubrykach wydatków, a zwroty zaliczek wpisywane na dochód. Lecz pod tym względem komisya uczynić musi uwagę, iż, aby w wykonaniu odpowiedzieć zupełnie duchowi i literze uchwały sejmowej z 14. października r. z., należy zwroty zaliczek, uczynionych w przeszłych latach, zapisywać w chwili ich spłacenia, na ogólny dochód funduszu krajowego, a nie na dochód rubryk pojedynczych, albowiem wpisywanie zwrotu zaliczki danej w przeszłych latach, na dochód rubryki w tegorocznym budżecie powiększyłyby kwotę przeznaczoną na jaki wydatek ponad zamiar i uchwałę sejmową, a nadto nie byłoby uwidocznione, jaki był dochód ze zwrotu zaliczek poczynionych w poprzednich latach.

Co się tyczy dwóch jeszcze reform uchwalonych przez Sejm 14. października 1874. r., wykonanie ich może dopiero nastąpić przy układaniu przez Wydział krajowy zamknięcia rachunków za r. 1874, a komisya ma zupełną ufność, że i pod tym względem Wydział krajowy zastosuje się do woli Wysokiego Sejmu.

Dalej komisya przekonała się, iż kapitały przyznane za zniesione serwituty, a przyjęte w depozyt przez Wydział krajowy, są umieszczone w obligacjach, drobne zaś reszty w kasie oszczędności, pobierane od nich procenty i kwoty wypłacone za wylosowane obligacye, skrzętnie kapitalizowane i fruktyfikowane przez zakupywanie nowych obligacyj i umieszczenie resztujących drobnych kwot w książeczkach kasy oszczędności.

Co do umieszczenia kapitałów funduszu krajowego lub kapitałów instytutów i fundacyj pod nadzorem Wydziału zostających, komisya nasza nie potrzebowała zajmować się tą sprawą, albowiem Wydział krajowy przedstawia corocznie jej stan wysokiemu Sejmowi, przedkładając mu projekt budżetu i zamknięcie rachunków, a przedłożenia te bada komisya budżetowa z polecenia Sejmu i wnioski swoje Wysokiej Izbie składa. Komisya nasza czuje tylko potrzebę uczynić uwagę względem majątku jednej ważnej instytucji, na którą wpływ i kontrola zastrzeżone są Wydziałowi krajowemu. Chcemy tu mówić o dobroczynnej fundacji ś. p. hr. Skarbka. Komisya sejmowa badająca czynności Wydziału za rok 1872, w sprawozdaniu swoim wziętém do wiadomości przez wysoki Sejm „podnosi „z przyjemnością, iż Wydział zaczął używać zastrzeżonego mu statutem fundacji Skarbkowskiej „wpływu i kontroli, aby spowodować Radę administracyjną, która zarządza tą fundacją, izby dokonała „sporządzenia inwentarza dóbr i realności fundacyjnych, przeprowadziła zmiany w gospodarstwie majątkiem fundacyjnym, zmierzające do podniesienia dochodów z niego i wreszcie przystąpiła do ukończenia i otwarcia zakładu drohowskiego, a w ten sposób wykonała raz przeciw woli fundatora.“ Otóż obecnie Wydział krajowy w sprawozdaniu z czynności swoich nie wspomina, jakie dalsze owoce przyniosło rozwinięcie przez niego sprężystego nadzoru nad fundacją Skarbkowską, mianowicie: nie wiemy, o ile postąpiła naprzód praca około sporządzenia inwentarza dóbr i nieruchomości fundacyjnych. Komisya ufa, iż Wydział krajowy prowadząc dalej energicznie swój nadzór nad tą dobroczynną fundacją, nalegać nieomieszka o szybsze ile możności i dokładne zinwentowanie dóbr i nieruchomości składających majątek fundacyjny. Z radością zaś podaje komisya do wiadomości Wysokiego Sejmu, iż jest uzasadniona nadzieja, że we Wrześniu r. b., w 31 lat po wystawieniu i ogłoszeniu aktu fundacyjnego, urzeczywistnioną przeciw woli fundatora przez wejście choć w części w życie zakładu w Drohowsku; albowiem budynki dla tego zakładu (wystawione nakładem 400.000 złr.) i ich wewnętrzne urządzenie są na ukończeniu, statut organizacyjny dla Instytutu zatwierdzony został przez c. k. Namiestnictwo i rozpisano już konkurs na posadę dyrektora tegoż instytutu. Gdy więc zakład drohowski wchodzi w życie, są tém potrzebniejsze zmiany w gospodarstwie majątkiem fundacyjnym zmierzające do podniesienia czystego dochodu z niego, który to dochód, według ostatniego sprawozdania, podniósł się do 80.000 złr. w. a.

Oddział spraw gminnych i kultury krajowej (Dep. II.)

Sprawozdawca: p. **Splawiński.**

Zakres czynności departamentu II., który ma obecnie przydzielonych sobie dwóch urzędników konceptowych, rozciąga się na sprawy gmin i powiatów, sprawy kas zaliczkowych, i pożyczkowych, sprawy wykupna ciężarów gruntowych i serwitutowych, sprawy propinacyjne, sprawy kultury krajowej, sprawy szkoły lasowej, weterynaryi i kucia koni, biuro statystyczne, sprawy izb handlowych i przemysłowych, tudzież w ogólności sprawy handlowe i przemysłowe, sprawy ceł, jarmarków, targów, wag, miar i cementnictwa — sprawy dotyczące się lichwiarstwa i zmian praw wekslowych i handlowych

sprawy gospodarstwa krajowego, rolnictwa, chowu bydła, leśnictwa, rybołóstwa, górnictwa, policji polowej i lasowej tudzież spraw dodatków szkolnych.

W wszystkich sprawach tych rozwija Departament II. należytą czynność, jak świadczą o tem ważne wnioski, projekta do ustaw i sprawozdania statystyczne przez Wydział krajowy w dziedzinie spraw gminnych, kultury krajowej i statystyki wysokiemu Sejmowi przedłożone.

Departament II. uczynił zadość wszelkim poleceniom i wskazówkom, danym mu na poprzednich sesjach przez wysoki Sejm i zużytkował uwagi w sprawozdaniach komisyjnych przytoczone.

Co do nadzoru nad majątkiem zakładowym gmin i powiatów wypracowuje departament II. instrukcję dla wydziałów powiatowych, według której ma się postępywać przy wykonywaniu kontroli nad majątkami gminnymi i która ma na celu ustalić i zabezpieczyć majątki zakładowe gmin i powiatów, i zapobiedz uszczupleniu i zniszczeniu takowych, nie naruszając przy tem przekazanego gminom i powiatom autonomicznego zarządu majątków.

W sprawie wniosku p. Bartoszewskiego tyżącego się zbadania przyczyn zubożenia ludności w kraju, przygotowuje bióro statystyczne potrzebne daty i szczegóły, aby na podstawie tychże można było zasiągnąć w tym kierunku zdania mężów znających dokładnie stosunki kraju i obmyślić środki zaradcze.

Tymczasem zaś wpływa Wydział krajowy usilnie, na zakładanie kas pożyczkowych gminnych i powiatowych a to na zasadach wydanych instrukcyj i statutów, azatem wpływa na zapobieżenie zubożeniu ludności miejskiej i podniesienie rozwoju ekonomicznego a pomnażająca się prawie codziennie liczba kas tych okazuje, iż starania Wydziału nie są bezowocne.

Szkoła lasowa w wzorowym utrzymywana porządku rozwija się pomyślnie. Do życzenia by jednak było, aby mogła uzyskać obszerniejsze i celowi odpowiednie umieszczenie.

Sprawy Departamentu II. załatwiane bywają w ogólności z odpowiednią szybkością i Departament ten miał od początku b. r. 8. maja 1977 exhibitów sobie przydzielonych, które po ten czas prawie wszystkie z wyjątkiem 65 załatwione były.

Sprawozdawca p. **Dunajewski.**

Departament III.

Wydziału krajowego ma na sobie przydzielone: *a)* Sprawy tyżące się wychowania publicznego o ile takie wchodzą w zakres działania Wydziału krajowego, zatem sprawy szkół ludowych i średnich; *b)* Sprawy wszystkich fundacyj stypendyjnych i znacznej części fundacyj i zakładów do broczy mych; *c)* Zakładu narod. im. Ossolińskich, bibliotek szkolnych, wydawnictw mających na celu oświatę i t. p.; *d)* Sprawy fundacji hr. Skarbka (zakładu drohowskiego); *e)* Sprawy teatrów polskich we Lwowie i w Krakowie tudzież teatru ruskiego, zakładu emerytury aktorów lwowskich etc. *f)* Sprawy tyżące się konserwacji pomników historycznych, wydawnictwa aktów starożytnych i sprawy dawnych archiwów; *g)* Sprawy tyżące się szlachectwa; *h)* Sprawy osobiste urzędników

i sług Wydziału krajowego w ogóle — tudzież zwierzchnią dyrekcję oddziału manipulacyjnego przy Wydziale krajowym; i) Sprawy dotyczące się Sejmu, a mianowicie urządzenie i utrzymywanie lokalności sejmowych (budowa własnego gmachu) kancelaryi sejmowej, stenografii sprawdzanie nowych wyborów etc. k) Sprawy dotyczące się języków w szkołach i urzędach;

Odpowiednio do powyższego zakresu działania ma sobie Departament III. poruczone szczegółowe zawiadownictwo funduszków zamieszczonych w budżecie krajowym (biorąc za podstawę preliminarz na r. 1876.) w Rubrykach:

I. koszta reprezentacyi kraju, (Sejm i Wydział krajowy)

II. koszta zarządu, poz. 13. do 23., 25., 28., i 29.

z VI. poz. 35. i 36. (Zasiłki dla szpitalów siostr miłosierdzia i dla domu ubogich w Krakowie

VII. dział A. Zasiłki dla zakładów naukowych i wychowania publicznego, poz. 39. do 54., z działu B. poz. 61. i 63. (stypendya) tudzież cały dział C. (Rada szkolna, szkoły ludowe i stypendya dla uczniów seminariów nauczycielskich)

Rubr. VIII. cała (utrzymanie pomników historycznych) wreszcie

w znacznej części Rubr. XIII. poz. 133. (suma oddana do dyspozycyi Wydziału krajowego.

Członek Wydziału krajowego zawiadujący Departamentem III. jest zarazem zastępcą Marszałka w Wydziale krajowym i załatwia w nieobecności tego ostatniego aprobatę spraw wychodzących z Wydziału krajowego, przewodniczy obradom i t. d.

Jest on zarazem delegatem Wydziału krajowego do Rady szkolnej krajowej i utrzymuje związek pomiędzy Radą szkolną a Wydziałem krajowym.

Załączony do sprawozdania z czynności Wydziału krajowego memoriał w sprawie Rady szkolnej krajowej, który wyświecił tak dosadnie niesłuszność zarzutów uczynionych tej władzy w Radzie państwa opracowany był w Dep. III.

Liczba t. z. exhibitów tego departamentu wynosiła w r. 1874. 3183.

Najobszerniejszy dział tworzą sprawy fundacyj stypendyjnych.

Pomiędzy temi rozróżnić należy sprawy dotyczące się urządzenia nowych fundacyj i zabezpieczenia ich majątku, dalej sprawy zwykłego zarządu fundacyj już zabezpieczonych i zupełnie urządzonych, wreszcie sprawy dotyczące się rozdawnictwa stypendyów.

O ile fundacje nowe polegają na rozporządzeniu ostatniej woli fundatorów, załatwiane bywają sprawy zabezpieczenia ich majątków w obec sądu. Znaczna część czynności w tej mierze zatrzymało c. k. Namiestnictwo w swoim zakresie działania, jednak wszystkie ważniejsze momenta traktowane bywają za porozumieniem się z Wydziałem krajowym.

Jeżeli zaś fundację zakłada fundator żyjący z zamiarem oddania takowej w zarząd Reprezentacji krajowej, natedy wszystkie czynności zazwyczaj załatwia Wydział krajowy sam.

Najważniejszą czynnością po ubezpieczeniu majątku jest ułożenie osobnego odpowiedniego statutu dla fundacji, który określa stanowczo raz na zawsze wszystkie prawidła, według których fundacja ma być rządzoną i podaje sposób wykonywania celów fundacji.

Każdy nowy statut czyli list fundacyjny przesła Wydział krajowy do zatwierdzenia c. k. Namiestnictwu.

Opłaty skarbowe z majątku fundacji zazwyczaj wymierzone bywają za wysoko; we wszystkich wypadkach tego rodzaju wnosi Wydział krajowy przedstawienia u właściwej władzy i uzyskuje zawsze sprostowania należytości do właściwej miary t. j. mniej lub więcej znaczne upusty i rozłożenie spłaty na raty, a przez to staje się możliwem zaspokojenie należytości rządawych li tylko z dochodów bieżących bez uszczerplenia majątku zarodowego.

Dla nowo powstających fundacyj istnieje osobna księga, w której spisane są wszystkie czynności skierowane ku zrealizowaniu fundacyj.

Księga ta wskazuje chwilowy stan sprawy każdej fundacji, tudzież czynności jakie jeszcze przedsiębrać należy do ostatecznego urządzenia onej — takich fundacyj jest obecnie trzydzieści i pięć, a sprawy ich postępują o ile to zależy od Wydziału krajowego wedle możności szybko.

Do bieżących czynności już urzędowych i będących w wykonaniu fundacyj zależą: przechowywanie funduszków, korzystne lokowanie tychże, czuwanie, ażeby dochody fundacyj regularnie wpływały tudzież, ażeby fundacje ani w kapitale ni też w dochodach niedoznały uszczerbku, ogłaszanie konkursów na stypendya, zestawienie tabelk kwalifikacyjnych t. j. spisów, które zawierają wszystkie momenta, jakie na decyzję przy rozdaniu stypendyów wpłynąć mogą.

Zestawienia takie sporządzają się z wszelką możliwą skrupulatnością, tem pożądaną, że rozdawnictwo stypendyów spoczywa co do wielu fundacyj w ręku prywatnych osób, które często nieprzeglądając samych podań polegają li na szczegółach przytoczonych we wspomnionych zestawieniach, zaś rezultaty nadania stypendyów z motywami, ogłaszane bywają w pismach publicznych.

Również dla fundacyj, w których rozdawnictwo wykonują Wydział krajowy, sporządza Dep III. także zestawienia służące do porównania kandydatów pomiędzy sobą i na podstawie takiego porównania czyni wnioski, które idą pod decyzję pełnej Rady Wydziału krajowego.

W administracji funduszków stypendyjnych Wydział krajowy znakomite osiągnął rezultaty.

Takowe zaś przedstawiają się bardzo dosadnie z porównania załączonego do tegorocznego sprawozdania z czynności Wydziału krajowego, zamknięcia rachunków (alegat 25.) ze sprawozdaniem o funduszach stypendyjnych za lata 1872. i 1873.

Według tego ostatniego wynosił majątek fundacyj, które Wydział krajowy odebrał od c. k. Namiestnictwa, a które już dawniej powstały bez udziału Wydziału krajowego, ogółem 1,036.254. zfr.

59. cnt (str. 49 sprawozdania z czynności Wydziału krajowego za czas od 1. sierpnia 1872 do końca sierpnia 1873).

Gdy zaś według wyżej wspomnianego zamknięcia rachunków fundacye posiadały z końcem r. 1874 razem 2,041.520. Złr. 17 cnt, przeto przybyło od czasu istnienia Wydziału krajowego w majątku fundacyj stypendyjnych 1,036,254 Złr 58. cnt.

Ten rezultat świadczy bardzo wymownie na korzyść Wydziału krajowego i jest dowodem zaufania, jakie sobie Wydział krajowy zjednał u publiczności, która tak hojne datki dla uczącej się młodzieży powierzyła zarządowi Wydziału krajowego;

Akta wykazują, że Wydział krajowy osobom chcącym czynić ofiary na korzyść uczącej się młodzieży, z wielką gorliwością idzie na rękę a to radą i czynem, przyjmując na siebie wypracowanie wszystkich aktów i dokumentów, jakie ku ubezpieczeniu fundacyj są potrzebne.

Jendak i z własnej inicjatywy jakoteż skrzętną gospodarką przyczynił się Wydział krajowy znakomicie do wzrostu majątków na stypendya przeznaczonych. Lokacje nadwyżek dochodów nieużytych na stypendya, jakoteż gotówki pochodzącej z wylosowania efektów odbywają się zawsze z wielką akuracnością i skrupulatnem ocenieniem nawet drobnych korzyści na rzecz fundacyj.

Gorliwości Wydziału krajowego* zawdzięcza kraj jedną z najpiękniejszych fundacyj, jakie posiadamy. —

Jest to fundacya imienia cesarza Franciszka Józefa, powstała ze składek całego kraju ku uczczeniu 25cioletniej rocznicy panowania Najj. Pana. Wszystkie warstwy naszego społeczeństwa potrafił Wydział krajowy poruszyć dla swego pomysłu i w przeciągu niespełna czterech miesięcy zebrał tyle, iż z dochodów nowopowstałej fundacyi wypłaca już teraz corocznie trzy stypendya po 1000 złr.

Utworzeniem tej fundacyi uczcił Wydział krajowy godnie jubileusz Monarchy, a oprócz tego przysłużył się znakomicie krajowi, albowiem zebrane pieniądze obrucił na zrealizowanie w części obligacyj pożyczki krajowej, które w r. 1873. trudno było umieścić, i zapewnił dla kraju jeszcze większe korzyści moralne, fundacya bowiem dostarczając corocznie trzem ukończonym akademikom hojnego wsparcia dla głębszego wykształcenia się w obranym zawodzie w najcelniejszych zakładach zagranicznych przysporzy nam z czasem cały zastęp gruntownie wykształconych ludzi. Samo przez się rozumie się, że warunkiem urzeczewistnienia tych nadziei jest wykonywanie ile możności dokładnej kontroli, aby obdarzeni temi stypendyami czas za granicą przepędzony rzeczywiście naukowej pracy poświęcali. —

Mając na uwadze potrzeby chwili bieżącej, dąży Wydział krajowy do tego, ażeby dziś już tak piękny majątek fundacyj stypendyjnych, o ile możności jak najwięcej korzyści przynosił uczącej się młodzieży.

Wszystkie więc dochody, które są ku temu sposobne rozdzielają się tytułem stypendyów pomiędzy uczącą się młodzież. — Jeżeli zaś pomimo tego coroczne oszczędności są znaczne, to

przyczyny szukać należy w urządzeniu samychże fundacyj, między którymi znajduje się wiele mających osobne postanowienia, według których znaczna część dochodów na pomnożenie majątku zarodowego obracaną być musi.

Tak n. p. w fundacji Sapięhy obraca się na ten cel 15% wszystkich dochodów, w fundacji Towarnickiego pomnażają się stypendya zawsze dopiero po odłożeniu dla funduszu żelaznego sumy 20.000 Złr. i t. p.

Ażeby fundusze stypendyjne bezwocnie nie leżały, prowadzi Dep. III. osobną księgę stypendystów, w której zaraz przy wydaniu dekretu nadającego stypendyum, zapisany jest termin, do którego trwa stypendyum. W księgę tę wchodzi wszystkie szczegóły dotyczące się poszczególnych stypendystów, co umożliwia zarządzenie w stosownym czasie wszystkich czynności wypływających z obowiązku Wydziału krajowego czuwania nad poborami stypendystów.

Stan funduszków stypendyjnych i uchwały swoje co do nadania stypendyów podaje Wydział krajowy do wiadomości publicznej, a co do niektórych fundacyj ogłasza się również sprawozdania z obrotu majątkowego. Takież sprawozdania odbierają również kuratorowie fundacyj lub osoby którym służy ku temu prawo na mocy postanowień odnośnych listów fundacyjnych.

Oprócz spraw stypendyów ufundowanych przez osoby prywatne załatwia Dep. III. również sprawy stypendyów dotowanych z funduszków krajowych, t. j. stypendyów dla uczniów seminarjów nauczycielskich, dla zakładu rolniczego w Dublinach, dla uczniów weterynaryi we Wiedniu etc.

Z fundacyj innego rodzaju załatwia Dep. III. sprawy funduszu stanowego sierocińskiego, z którego otrzymują wsparcie sieroty umieszczone na nauce w tutejszym ogrodzie botanicznym, w zakładach u Swt. Antoniego we Lwowie i St. Józefa w Krakowie; miejsca te nadają się niemal tym samym sposobem jak stypendya.

Dalej zostają w Dep. III. sprawy fundacyj: Kochmana (dla służących i literatów); Komarnickich fundacya posagowa, Skarbka Władysława fundacya przeznaczona na premia dla rękodzielników wychodzących z zakładu drohowyskiego, — sprawy fundacyi Aleksandra hr. Stadnickiego, w skutek której wychodzi pod nadzorem Wydziału kraj. wydawnictwo aktów z archiwum bernadynskiego.

Sprawy tego wydawnictwa wymagają dość wiele pracy, t. j. korespondencyj z władzami i korporacyami, które posiadają starożytne dokumenta sposobne do zamieszczania w wydawnictwie, staranie o papier i druk, zwoływanie i przewodniczenie komisji specjalnej, która bada materiały i t. d.

Wydawnictwo to dostarcza dotąd corocznie tom po tomie cennych i umiejętnie wydanych zbiorów dyplomatycznych, wyjaśniających w szczególności wewnętrzne dzieje kraju. Niepodobna wprawdzie nie uznawać zjawisku między właściwym celem i myślą fundacyi — a wydawnictwem dyplomatarjuszów; — zawsze jednak myśl fundacyi zwracała się głównie ku zapiskom sądowym i ziemskim w tutejszem Archiwum w odległe czasy, bo do połowy prawie XIV. stulecia sięgającym, których wydania jak najspieszniejszego domaga się i naukowa potrzeba i wzgląd na niebezpieczeństwo dłuższej zwłoki, jakiem grozi błędniejące coraz pismo i zły stan ksiąg dawniejszych. Ztąd też przyspieszenie właściwego wydawnictwa aktów grodzkich i ziemskich jest bardzo pożądanem.

Czynności połączone z innemi sprawami, które należą do zakresu Dep. III. i są na wstępie niniejszego przytoczone, dadzą się osądzić z samego przytoczenia spraw rzeczonych, i dla tego tu bliższego określenia niepotrzebują.

Nadmienić jeszcze tylko wypada, że w majątkach fundacyj stypendyjnych, znajdują się oprócz papierów wartościowych, również dobra nieruchomości i prawa, których zarząd wymaga bądź pewnych specjalnych wiadomości, bądź też jest z natury rzeczy o wiele trudniejszy niż administracja majątku umieszczonego w papierach.

Tak n. p. posiada fundacja Głowińskiego realność, w której umieszczony jest uniwersytet lwowski, dalej dobra Winniki, w których administruje się we własnym zarządzie lasy — fundacja Dydyńskiego posiada dobra Godowa i realność w Strzyżowie, fundacja Towarnickiego dwie realności w Rzeszowie i. t. d.

Względem dochodów z tych nieruchomości jest kontrola dość trudna i wymaga obmyślenia wykonania specjalnych środków.

Wszystkim tym czynnościom siły Dep. III. już teraz prawie nie są w stanie wydołać.

Odział drogowy (Departament IV.)

Sprawozdawca: p. Gniewosz.

Celem uzyskania dokładnego obrazu administracji dróg krajowych przez Wydział krajową prowadzonej, Komisya postarała się o wykaz dróg krajowych, sporządzony na podstawie aktów spisanych przez Wydziały powiatowe przy odbieraniu dróg od c. k. władz rządowych w zarząd kraju. Wykaz ten przedstawia stan dróg w czasie odbioru i poczynione na tych drogach rekonstrukcje, nowe budowy, nareszcie stan ich z końcem roku 1874.

¹/₁ Razem z tym wykazem ¹/₁ przeokłada komysya Wysokiemu Sejmowi wykaz dróg już przez re-
²/₂ prezentację krajową za drogi krajowe uznanych w alegacie pod ²/₂.

³/₃ Dalszy wykaz ³/₃ przedstawia stronę finansową z zarządu dróg krajowych.

Z tych wykazów okazuje się:

- 1). W r. 1868 odebrano dróg kraj. 159 mil 1120 sążni
exkamierowano 2 mile 1826 sążni;
pozostaje więc z tych dróg 156 mil 3294 sążni.
- 2) W r. 1875 jest a) dróg kraj. 174 mil 844 sążni,
przybyło więc nowych dróg 17 mil 1550 sążni.
zaś b) przebudowano 11 mil 1661 sążni.

3) że w roku 1869 było w stanie				
dostatecznym		w średnim		złym
10 mil 2500 sążni		46 mil 2125 sążni		74 mil 1845 sążni
a w r. 1875 j. 64 m. 1622 s.		77 mil 3043 sążni		32 mil 179 sążni
				do zupełnego przebudowania 25 mil 824 sążni

Zauważyć tu należy, że przy odbiorze dróg Wydział krajowy nie miał żadnych organów technicznych do ocenienia ich stanu, oceniały je Wydziały powiatowe.

Za podstawę do ocenienia rzeczywistego stanu, powyżej wykazanego przyjęto rezultat z badań inżynierów krajowych i rewizję pokładu kamiennego.

4. Doprowadzono więc w ciągu lat pięciu (1870 — 1874):
do dobrego stanu	35 mil 786 sążni,
do średniego stanu	31 mil 918 sążni,
wybudowano nowych dróg	17 mil 1550 sążni,
przebudowano	11 mil 1664 sążni,
- a pozostaje w złym stanie dróg 32 mil 179 sążni, z których 6 mil 3355 sążni wymaga zupełnego przebudowania.

Wedle zapisków Wydziału krajowego istnieją na drogach krajowych 2372 mostów. Z tych są w dobrym stanie 1472, w średnim stanie 692, w złym stanie 208.

W chwili odbioru dróg krajowych kończył się właśnie peryod (15. letni) trwania mostów drewnianych.

- 5) Ustawami krajowemi uznano 10 dróg drogami krajowemi, a to razem długości 54 mil 890 sążni z tych wybudowano już 3 mil 1537 sążni, w budowie znajdują się 7 mil 3000 sążni, trasowano dróg 32 mil 3735 sążni; nie trasowano jeszcze 10 mil 1655 sążni.
- 6) W przeciągu czasu od r. 1866 do 1873 preliminowano razem 3,552.589 a wydano 3,514 943 zł. 08 ct. więc mniej o 37.645 zł. 92 ct.

Komisya sprawdziła szczegółowo w sprawozdaniu Wydziału krajowego z jego czynności za czas od 1. lipca 1874 do 31. stycznia 1875 wykazane z zarządu dróg krajowych i nadzoru nad drogami powiatowemi i gminnemi wynikające czynności i przekonała się, że Wydział krajowy załatwia sprawy drogowe z uznania godną starannością i oszczędzeniem funduszu krajowego.

Oddział zakładów leczniczych (Dep. V.)

Sprawozdawca: p. Hoszard.

1. Komisya przekonała się, że Wydział krajowy idąc za wskazówkami wypowiedzianemi w sprawozdaniu zeszłorocznej komisji budżetowej zaprowadził lub zaprowadza oszczędności w gospodarskich wydatkach w szpitalu we Lwowie, mianowicie przez poprawienie normy żywienia, przez zakupno żywności w większej ilości z pierwszej ręki, przez zaprowadzenie wspólnego stołu dla posługi, nareszcie

przez umniejszenie wydatku na wino i na leki. Wydatek na leki i potrzeby lecznicze, w ostatnim roku tak znacznie zmalał, że wynosi o połowę mniej, jak w latach poprzednich.

2. Uchwałą z 16. stycznia 1874. r. wysoki Sejm wezwał Wydział krajowy, aby zbadał przyczyny niestosunkowej wysokości kosztów żywienia chorych w szpitalu we Lwowie w porównaniu z kosztami żywienia chorych w szpitalach wiedeńskich.

Wydział krajowy słusznie upatruje przyczynę tej nierówności w tem, że w szpitalu we Lwowie ilość chorych na umyśle, dochodzi blisko połowy wszystkich chorych. Obląkani bowiem jako fizycznie zdrowi potrzebują większej ilości pokarmów, dostają też zazwyczaj całą porcyę, podczas kiedy gorączkujący, a przeważnie tacy bywają w szpitalach wiedeńskich leczeni, ściśle dyetę zadowolnić się muszą. Nie dziw więc, że koszt żywienia pierwszych, znacznie jest większy, niż koszt żywienia drugich. Prawdziwość zapatrywania się tego jasno na jaw wystąpi wtenczas, kiedy obląkanych w powszechnym szpitalu nie będzie. Do tego dodać należy, że żywienie chorych w szpitalu we Lwowie jest lepsze niż w szpitalach wiedeńskich i że koszta ogólne za jeden dzień leczenia we Lwowie były w latach 1872 i 1873 o 5 do 7 cet. mniejsze niż w Wiedniu; a będą jeszcze mniejsze i porównanie na korzyść szpitala we Lwowie tem jaskrawiej się uwydatni w bieżącym i w następnych latach, z powodu, że z dniem 1. marca r. b. weszła w życie w Wiedniu nowa organizacya służby szpitalnej, która lekarzy i urzędników szpitalnych na równi stawia z urzędnikami państwowymi nie tylko co do rangi lecz także co do płacy, dodatków aktywalnych i kwinkweniów. Organizacya ta podwyższając wszystkim funkcjonaryuszom szpitali płacę i emolumenta, podwyższy także ogólne koszta za jeden dzień leczenia.

3. Ogłaszanie drukiem sprawozdań naukowych lekarzy ordynujących w szpitalu we Lwowie tylko pochwalić i nadal zalecić należy.

Z tych pierwsze sprawozdanie za rok 1873 zostało posłom rozdane. Ma ono wartość nie tylko historyczną i statystyczną lecz niezaprzeczenie także wartość naukową i będzie pomnikiem dającym świadectwo troskliwości Wydziału krajowego o dobro szpitala i nanki również, jak zbawiennej działalności lekarzy nie tylko na polu służby szpitalnej lecz także na polu nauki.

4. Z przyjemnością komisya zawiadomić może Sejm, iż staraniem Wydziału krajowego zakład kulparkowski dla obląkanych wszedł wreszcie w życie dnia 18. maja b. r. i wszyscy obląkani w liczbie 305ciu przeniesieni zostali ze szpitala powszechnego lwowskiego i umieszczeni w nowych budynkach zakładu na Kulparkowie.

Nakoniec komisya winna wypowiedzieć jeszcze co do tego działu czynności uzasadnione według niej żądanie, aby Wydział krajowy starał się sprowadzić jak najrychlej w wykonanie uchwałę Sejmową 17. października 1871 co do budowy nowego gmachu szpitalnego w Krakowie.

Kapitał przeznaczony tąż uchwałą Sejmową na wspomnionę budowę, ściągnięty już został z funduszów szpitali św. Łazarza i św. Ducha w Krakowie w sumie wyższej jeszcze niż się spodziewano, bo w sumie 334.656 zł. a. i temczasowo umieszczony jest na procent. Wydział krajowy przygotował już plany budowy w systemie pawilonowym, które komisya uznała za opowiednie, gdyż tylko ten system budowy podaje możność, ażeby przy nowej budowie wszystkie nowsze doświadczenia

i postępowe wymagania nauki w sposób należyty uwzględnione zostały; komisya przekonała się oraz, iż kosztorys jednego pawilonu jest już ukończonym, tudzież iż zarządzo, ażeby sporządzenie kosztorysu drugiego pawilonu w najbliższych dniach nastąpiło, ufa zatem, iż Wydział krajowy zaraz w najbliższych tygodniach rozpocznie budowę tych dwóch pawilonów.

Pomimo braków i niedostatków naszych szpitali prowincjonalnych podnoszenie się ich z upadku jest oczywistem dla każdego nieuprzedzonego od czasu, jak instytucye te przeszły pod opiekę i kontrolę Wydziału krajowego. — Wydział krajowy zwrócił uwagę na porządne prowadzenie gospodarstwa w szpitalach i na stosowne obsadzenie posad lekarskich i ekonomicznych. Pod względem gospodarczym Wydział krajowy przegląda budżety wszystkich szpitali prowincjonalnych, poprawia stosownie do rzeczywistych potrzeb każdego i reguluje je tak, że przychód pokrywa wydatki. Tam zaś gdzie równowagi budżetowej osiągnąć nie można, podwyższa takse lub udziela zaliczkę. Oprócz tego wprowadza kontrolę gospodarki szpitalnej wydawaniem stosownych instrukcyj. Że te rozporządzenia Wydziału krajowego wydały pożyteczne owoce najlepiej mogą przekonać dwie okoliczności. Pierwsze, że zaległości kosztów leczenia zmniejszyły się znakomicie, powtóre, że koszta żywienia chorych i koszta na leki zmalały bardzo znacznie. Osiągnięte przez to oszczędności zużytkowano na zakupno większe ilości bielizny sprzętów i narzędzi lekarskich, na restauracyę budynków i polepszenie wewnętrznych urządzeń, na powiększenie płacy lekarzom i zarządom, nareszcie na wzmocnienie sił lekarskich.

Dziś wszystkie posady lekarzy ordynujących w szpitalach prowincjonalnych oprócz trzech: w Śniatynie, Białej i Podhajcach są obsadzone doktorami medycyny lub wszech nauk lekarskich. W zarządzie administracyjnym zmieniono nieodpowiednich rządców w Bochni, Drochobyczu, Rzeszowie, Nowym Sączu, Stanisławowie, Tarnowie i Przemyślu.

Wszystkie te zmiany dokonane zostały na wskazówkę Wydziału krajowego przez zwierzchności gminne bez żadnego naruszenia ich praw autonomicznych. Wydział krajowy popiera starania rad powiatowych o zaprowadzenie nowych szpitali w okolicach, gdzie potrzeba takowych czuć się daje, jak to ma miejsce w Sokalu, gdzie prawdopodobnie jeszcze w tym roku nowy szpital zaprowadzonym będzie.

Życzyć by jeszcze należało — aby Wydział krajowy wprowadził o ile być może jednakowe zasady w administracyi szpitali. — Postęp zatem w szpitalach prowincjonalnych jest niezaprzeczo-ny, a zawdzięcza go kraj bacznemu nadzorowi Wydziału krajowego i troskliwej gorliwości terażniejszego inspektora szpitali. —

(Departament VI).

Sprawozdawca: p **Weissmann.**

Do tegoż depart. VI. należą następujące działy:

Granice kraju, wychodźstwo, konskrybcya, rekrutacya i kwaterunki, inwalidów sprawy, zandamerya, szupaśnictwo, ustawodawstwo co do kodeksu cywilnego, karnego i procedury, statut krajowy, ordynacya wyborcza i regulamin Sejmowy, sprawy izraelitów, wyjąwszy szpitali i szkół. —

Do ważniejszych zajęć tego departamentu w czasie sprawozdaniem objętym należały zawiadywanie funduszem Nizankowickim dla inwalidów dalej funduszem galicyjskim inwalidów (wynoszącym obecnie 33200 nom. wart. w listach zastawnych, ułożenie aktu fundacyjnego na fundusz inwalidów z lat 1813; 1814 i 1815 ze składek powstały); (wynosi około 60.000 złr. pomimo starań nie mógł odebrać te ostatnie fundusze od Rządu, które je dotąd administruje). Administruje także funduszem Russanowskiej dla inwalidów polskich (obecnie 70.300 złr. nom. wart. w listach zastawnych). — Wiele zajęcia spowodowały sprawy szupaśnictwa, a mianowicie ułożenie projektu uregulowania szupaśnictwa na podstawie uchwał mieszanej komisji złożonej z delegatów c. k. Namiestnictwa i Wydziału krajowego; — jednakże ta ostatnia sprawa nie jest jeszcze ostatecznie załatwioną, gdyż względem wygotowanego przez Wydział krajowy projektu nie przesłał c. k. Rząd Wydziałowi krajowemu żadnej dotąd odpowiedzi. —

W sprawach ustawodawczych przedłożenia: ze zapis na sąd polubowny aktem notaryalnym zeznanym być musi, dalej projekt względem ustanowienia nowych trybunałów I. Just. w zachodniej Galicyi, tudzież podział terytoryalny na sądy powiatowe i starostwa, nareszcie opinia co do postępowania z kapitałami indemnizacyjnymi przy nowych ksiązkach gruntowych, są prace wyszłe z VI. Departamentu.

Sprawę tyczącą się zapobieżenia kradzieży koni, niezałatwiono dotąd dla braku dat statystycznych, które c. k. Prokuratorya nadesłać obiecała. W tymże depart. VI. wpłynęło do 20. maja r. b. 544 exhibitów, zaś w r. 1874. wpłynęło do tego departamentu 1141. exhibitów.

Oddział rachunkowy.

1. Dyrektor, 1. Zastępca dyrektora, 14. Adjunktów (jedno miejsce teraz nie obsadzone) 10. Asystentów, 23. Dyurnistów. Razem osób 49.

Dla osądzenia czynności Oddziału rachunkowego, nie mając w swem gronie fachowych ludzi, sądziła komisya wybrać punkta wytyczne, z których na prace te zapatrywać się wypada, a to mianowicie: 1). Ilość roboty 2). Porównanie statystyczne z oddziałami rachunkowymi Wydziałów krajowych innych prowincyj austriackich i Rządowych Buchhalterij.

Co do 1. punktu. Następujące fundusze i zakłady należą do oddziału rachunkowego:

1). (Fundusz krajowy): w tej to pozycji zawarte są 21 szpitali powszechnych krajowych, 201 szpitali zagranicznych, zakłady naukowe, zakłady dobroczynności, rolnictwa i leśnictwa, żandarmerya, drogi krajowe, powiatowe i gminne, szupaśnictwo; 2). Szpital główny we Lwowie Oddział chorych, 3). Szpital główny we Lwowie Oddział położnic; 4). Szpital główny we Lwowie Oddział obłąkanych; 5). Fundusz podrzutków we Lwowie; 6). Szpital św. Łazarza w Krakowie Oddział chorych; 7). Szpital św. Łazarza w Krakowie Oddział położnic i podrzutków; 8). Szpital św. Ducha w Krakowie Oddział syfistycznych. 9). Szpital św. Ducha w Krakowie Oddział obłąkanych; 10). Fundusz policyi krajowej; 11). Fundusz domestykalny; 12). Fundusz kultry krajowej; 13). Fundusz szkoły kucia koni; 14). Fundusz hr. Stadnickiego; 15). Fundusz Sierociński stanowy; 16). Fundusz Kościuszki; 17). Fundusz budowy zakładu obłąkanych w Kulparkowie; 18). Fundusz galic.

inwalidów; 19). Fundusz inwalidów Niżankowickich; 20). Fundusz Komarnickich; 21) Fundusz Ossolińskich; 22). Fundusz zapomogi Tarnowskiej; 23). Fundusz zapomogi z roku 1866; 24). Fundusz zapomogi z roku 1868; 25). Fundusz pożyczki krajowej z roku 1873. (26 do 111) (86 funduszy stypendyjnych) 112). Zakład St. hr. Skarbka; 113). Fundusz szkół normalnych; 114). Fundusz szkół ludowych z roku 1872; 115). Fundusz Russanowskiej; 116). Fundusz hr. Ponińskiego; 117). Fundusz Jędrzejowiczowej posagowy; 118). Fundusz Dydyńskiego; 119). Fundusz bursy Tarnowskiej; 120). Dekozyta serwitutowe; 121). Depozyta ogólne.

Długi ten szereg zakładów i funduszy Oddziałowi rachunkowemu powierzonych wykazuje potężny materiał.

Sprawy szpitalne oprócz wzajemnych rozrachowań z 20 zakładami krajowemi i 201 zakładami obcokrajowemi, także wszelkie rachunki drobiazgowo we własnych szpitalach przy własnej administracji pod względem gospodarki i kuchni stojących. Szupaństwo i konieczne najdrobniejsze z tego wynikające rozrachowania z pojedynczemi gminami, rachunki wzajemne w sprawach drogowych ze wszystkiemi 74 kasami powiatowemi, fundusze różne podług myśli fundatorów zawiadywać się mające, nareszcie ogromny szereg fundacyj stypendyjnych, zaiste nie mało przysparzają pracy i żądają niezwykłej dokładności od urzędników tegoż oddziału.

Porównując oddział rachunkowy Wydziału krajowego z innemi podobnemi oddziałami obcokrajowemi przedstawia się rzecz jak następuje:

Austria niższa.

Ilość rachunkowych urzędników 56	koszt takowych fl. 76.602	obrót kasowy fl. 14,003.871, 77. cnt
dyurnistów (nie wiadomo wiele)	„ 19.153. 80	
	<hr/> fl. 95.755. 80	

Czechy.

Ilość urzędników rachunkowych 72	koszt takowych fl. 107.020	obrót kasowy nie wiadomy
oprócz takowych dyurnistów ilość nie wiadoma		

Morawa.

Ilość urzędników rachunkowych z dyurnistami 61	koszt takowych fl. 65.432	obrót kasowy fl. 2,722.658, 68 cnt.
--	------------------------------	--

Styrya.

Ilość urzędników z dyurnistami 35	koszt takowych fl. 39.920	obrót kasowy fl. 9,504.311. 91 cnt.
--------------------------------------	------------------------------	--

Departament rachunkowy c. k. Dyrekcji skarbu.

we Lwowie ilość urzędników	koszt takowych
138	133.548 złr.

Departament rachunkowy c. k. Namiestnictwa we Lwowie.

ma urzędników 89.	koszt takowych
	fl. 97.519. —

Oddział rachunkowy Wydziału krajowego we Lwowie.

Ilość urzędników	koszta tychże	obrót kasowy
26	fl. 33.520	36,353.624 złr. 18 cnt.
dyurnistów 23	13.615	
	fl. 47.135	
woźny	550	
	fl. 476.85	

Mamy zatem w porównaniu:

z Austrią niższą mniej urzędników o 30 a mniej kosztów o	fl. 43.082
mniej dyurnistów o — „ „ „ „	„ 5.548
z Czechami mniej urzędników o 23 „ „ „ „	„ 59.335
z Morawą „ „ o 12 „ „ „ „	„ 17.747
z Departamentem rachunkowym c. k. Dyrekcji skarbu	
we Lwowie mniej urzędników o 89 a mniej kosztów o	„ 85.863
z Departamentem rachunkowym c. k.	
Namiestnictwa mniej urzędników o 40 „ „ „ „	„ 49.834

Dodać jednakże wypada, że w Czechach, Austrii niższej i Morawii Wydziały krajowe zarządzają także funduszem indemnizacyjnym.

Kasa krajowa.

Obecnie składa się z 1 kasiera

1 kontrolora

3 adjunktów, z których jeden przydzielony do oddziału rachunkowego

1 diurnisty

1 woźnego, etat stosownie do uchwał wysokiego Sejmu. Umieszczenie

kasy krajowej bardzo wiele pozostawia do życzenia.

Oddział manipulacyjny.

Zgodnie z uchwałą Wysokiego Sejmu obecny stan nrzędników jest :

- 1 Dyrektor kancelaryi
- 1 Archiwista
- 1 Protokolista
- 6 Kancelistów, a diurnistów 19; z tych to dyurnistów pracują:
w ekspedycie z litografem 11
- w Archiwum — 8

Oddział techniczny.

Składa się obecnie z :

- 1 Nadinżyniera
- 2 Inżynierów
- 2 Asystentów
- 6 Dyurnistów
- 7 Inżynierów okręgów drogowych
- 4 Pełniących obowiązki inżynierów
- 9 Inżynierów przeznaczonych do budowy dróg
- 3 zastępców " " " "

Podział pracy jest następujący :

Szef techniczny, Nadinżynier. Dwóch inżynierów dzielą się w nadzorze nad wschodnią i zachodnią częścią kraju, 3. inżynier jest czasowo powołanym z powodu budowy nowych dróg.

- 1 Asystent obecnie przy drodze powiatowej Rawa
- 1 " " " budowie szkoły weterynaryi
- 4 Dyurnistów pracuje w biurze Wydziału krajowego
- 1 Dyurnista znajduje się przy budowie szpitala św. Łazarza w Krakowie.
- 1 Dyurnista przy budowie szpitala we Lwowie

Inżynierowie okręgów drogowych znajdują się :

- 1 we Lwowie
- 1 w Krakowie
- 1 w nowym Sączu

- 1 w Przemyśle
- 1 w Stanisławowie
- 1 w Tarnopolu
- 1 w Zaleszczykach.

Czterech pełniących obowiązki inżynierów, uchwałą sejmową (Rubryka X drogi krajowe poz. 88) objętych, znajdujących się na drogach

- 1 Słotwina-Sącz
- 1 Gorlica-Konieczne
- 1 Dembica Nadbrzezie
- 1 Strusów-Buczacz, Czortkow-Manasterzyska, Tłuste-Buczacz.

Inżynierowie przeznaczeni do budowy nowych dróg:

- 1 na drodze Głogów-Nisko
- 1 " " Tarnow-Szczucin
- 1 " " Tarnopol-Zbaraż
- 1 " " Brzeżany-Rohatyn
- 1 " " Krzywczce-Borszczów
- 1 " " Pratkowce-Olszany
- 1 przy moście w Śniatynie
- 1 na drodze Mosty-Krystynopol
- 1 na drodze Sucha-Zator

Zastępcy inżynierów przy budowie nowych dróg.

- 1 na drodze Głogów-Nisko
- 1 " " Tarnopol-Zbaraż
- 1 " " Brzeżany-Rohatyn.

Przy tem zestawieniu sił roboczych nadmienić trzeba, iż wspomnieni powyżej dyurniści w ilości sześciu są rysownikami technicznie wykształconymi, którzy pełnią obowiązki jako zastępcy lub pomocnicy inżynierów. Dalej dodać trzeba, iż przy każdej nowo budującej się drodze znajduje się jeden inżynier jako kierujący robotami i jeden pomocnik, a prócz tego na trzech z tych nowo się budujących dróg jako to:

Głogów-Nisko
Tarnopol-Zbaraż
tudzież Brzeżany-Rohatyn

pracuje także jeden zastępca inżyniera.

Dla usprawiedliwienia tego musimy nadmienić, iż budowa wszystkich nowych dróg odbywa się pod własnym zarządem i dla tego też inżynier kierujący robotami potrzebuje niezbędnie pomocnika; gdyż tylko częściowe roboty, materiały lub dostawa tychże w przedsiębiorstwo wypuszczane bywają; o ile w innych budowach system przedsiębiorstwa jest pożądańszym, tak z drugiej strony przy budowie nowych dróg, gdzie głównie chodzi o roboty ziemne, zasługuje zdaniem komisji własny zarząd niewątpliwie na pierwszeństwo. Albowiem kontrola przy przedsiębiorstwie byłaby zbyt uciążliwą a prawie nie możebną, dopłaty następne byłyby zbyt wygórowane, a dla tego też, jak i również dla silnej budowy i trwałości dróg tylko ten sposób prowadzenia budowy t. j. pod własnym

zarządem okazuje się ze wszech miar racjonalnym. Ponieważ wreszcie przy trzech nowych drogach powyż wyliczonych, a to na każdej z osobna odbywa się równocześnie robota na dwóch punktach, w którym względzie jeden inżynier w żaden sposób podołałby niemógł, gdyż roboty równocześnie w dwóch miejscach zarządzane, nadzorowane i kontrolowane być muszą, przeto też na każdej z tych trzech dróg pracuje oprócz tego i zastępca inżyniera.

Wreszcie z inicjatywy Wydziału krajowego utworzono w tych powiatach, gdzie się buduje nowe drogi, komitety drogowe składające się z osób najbliższej zamieszkałych, którym ceny najmu, materiałów tudzież sił rozporządzalnych dokładnie są znane, a w skutek czego pozyskano dla funduszu krajowego tę ważną korzyść, iż ceny materiałów, najmu, płace robotników i czas wykonania pewnych robót najstosowniej oznaczone być mogą.

Komisya wnosi:

Wysoki Sejm zechce następującą powzięć uchwałę:

Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z czynności jego za czas od 1. lipca 1874. do końca stycznia 1875.

Höppen
przewodniczący

Dunajewski
sprawozdawca.

Wykaz

wynikłości funduszu krajowego.

Na drogi krajowe:

preliminowano w ogóle		wydano w ogóle		preliminowano na specjalne budowy		wydano na specjalne budowy		U W A G A.
zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	zł.	ct.	
60.000	—	56.715	53½	—	—	1.940	57	<p>Dochodu z myt nie potrącono od wydatków na drogi.</p> <p>Wydatki na budowę dróg wynoszące w ogóle 866.745 zł. 84½ ct. udowodnione są załączonym wykazem wydatków na drogi poszczególne.</p> <p>W sumie wydatków ogólnych na drogi (18. kolumna) mieszczą się:</p> <p>a) Wydatki na koszt zarządu 540.924 zł. 45½ ct.</p> <p>b) Wydatki na nowe budowy 866.745 zł. 84½ ct.</p> <p>c) Wydatki na konserwację 1.704.368 zł. 85½ ct.</p> <p>razem 3.112.039 zł. 15½ ct.</p> <p>d) Zasilki dla dróg powiatowych i gminnych 402.903 zł. 92½ ct.</p> <p>razem jak suma w kolumnie 18tej 3.514.943 zł. 08 ct.</p>
200.000	—	158.145	33½	50.000	—	6.600	—	
189.289	—	155.074	59	—	—	—	—	
369.000	—	392.674	34½	208.312	—	167.549	25	
549.800	—	509.715	25½	280.000	—	249.404	23½	
672.500	—	686.927	52½	168.000	—	113.477	50½	
756.000	—	854.995	63	188.000	—	193.360	33½	
756.000	—	700.694	86½	145.000	—	134.413	95	
3,552.589	—	3,514.943	08	1,039.312	—	866.745	84½	

Nowe drogi ustawami

Powiat	Nazwa drogi	Przebieg drogi			
		W ogóle		Ukończonej	
		mil	sążni	mil	sążni
Wadowicki i Żywiecki	Zator-Sucha	4	2.730	—	—
Tarnowski i Dąbrowski	Tarnów-Szczucin	4	3.870	—	—
Rzeszowski, Kolbuszowski, Nizański i Tarnobrzegi	Rzeszów-Nadbrzezie (na Głogów i Sokołów) . . .	12	3.040	1	3.040
Brzozowski, Rzeszowski i Łańcucki	Dynów-Przeworsk	4	1.810	—	—
Żółkiewski i Sokalski	Mosty-Krystynopol	2	1.640	—	1.640
Kamionka Strumiłowa	Krasne-Busk	—	2.690	—	—
Zborowski i Brodzki	Zborów-Założce	3	380	—	—
Tarnopolski i Zbarański	Tarnopol-Zbaraż	2	3.120	—	—
Tarnopolski, Skalański i Husiatyński	Smykowie-Kopeczyńce	7	3.730	—	—
Rohatyński i Brzeżański	Rohatyn-Brzeżany	4	880	—	—
Krakowski	Mogila-Cło	1	1.037	1	1.037
Stanisławowski, Rohatyński, Podhajecki i Buczański	Halicz-Manasterzyska	5	1.000	—	—
Ogółem		54	1.927	3	1.037

ni krajowemi za krajowe uznane

Przestrzeń drogi

Kilometry	W budowie będącej (przeznaczonej do budowy 1875)		Trasowanej tylko		Nawet nietrasowanej	
	mil	sążni	mil	sążni		

U w a g i

	—	3.000	1	430	2	3.300	Część nietrasowana od Wadowic do Suchej (2 mile 3300 sąż.) jest wybudowaną jako droga powiatowa, lecz z powodu złego stanu wymaga w kilku miejscach zupełnej zmiany kierunku, a w ogóle dość znacznej rekonstrukcyi.
	1	3.000	—	1.400	2	3.470	
3.000	1	2.000	7	2.040	2	—	Część ukończona od Rzeszowa do Głogowa (1 mila 3.000 sąż.) jest drogą powiatową, znajduje się w stanie dość dobrym, lecz wymaga gruntownego uporządkowania, przebudowania kilku mostów, a w ogóle wzmocnienia pokładu kamiennego.
	—	—	4	1.810	—	—	
1.000	—	3.000	1	1.140	—	—	
	—	—	—	2.690	—	—	
	—	—	3	380	—	—	
	1	1.000	1	2.120	—	—	
	—	—	7	3.730	—	—	Część od Smykowiec do Grzymałowa (4 mile 2.340 sąż.) wybudowaną wprawdzie została jako droga powiatowa, lecz z powodu wadliwej konstrukcyi i bardzo złego stanu prawie cała na nowo musi być przebudowaną.
	1	3 000	2	1.880	—	—	
1.000	—	—	—	—	—	—	
	—	—	2	2.115	2	2.885	
3 1.000	7	3000	32	3.735	10	1.655	

STANDARD FORM NO. 64

DATE	DESCRIPTION	AMOUNT	BALANCE

Wykaz stanu dróg krajowych od czasu oddania ich ar

stan dróg w czasie oddania Wydziałowi krajowemu

Liczba porządkowa	Nazwa drog	Przechodzi przez powiat		Ogólna długość drogi wykazanej jako ukończonej	Droga ta znajdowała się co do pokładu kamiennego w stanie:				Wymagająca zupełnie nowej budowy	Była w budowie rozpoczętej	Trasowana	M. P. A. 1910
		P o w i a t	W długości: mil — sażni		Normalnym	Dostatecznym	Średnim	Złym				
1	Prusko-Szląska	Kraków Chrzanów	3— 150 4— 650	7— 800	"	"	0—2000	5—2800	1—0000	"	"	
2	Kraków-Cło (Lubelska)	Kraków	1— 125	1— 125	"	"	0—1000	0—3125	"	"	"	
3	Prószowice-Baran (Barańska)	Kraków	1—1395	1—1395	"	"	"	1—1395	"	"	"	
4	Stotwina-Brzesko-Sącz	Brzesko Sącz	2—1117 2—1170	4—2287	"	"	"	2—2287	2—0000	"	"	
5	Tarnów-Sącz-Niedzica	Sącz Nowy-Targ	8—3300 1—1065	10— 365	"	"	0—1000	3—1000	2— 365	4—2000	"	"
5a	Krościenko-Szczawnica	Sącz	0—3065	0—3065	"	"	0—1000	0—1065	0—1000	"	"	
6	Gorlice-Konieczna	Gorlice	3—2660	3—2660	"	"	0— 500	0—1000	"	3—1160	"	"
7	Czorsztyn- Nowy-Targ - Zabonia	Nowy-Targ Myslenice	4—1190 1— 477	5—1667	"	"	0—3000	3—0000	1—2667	"	"	"
8	Sędziszowska	Ropczyce	0— 300	0— 300	"	"	"	0— 300	"	"	"	"
9	Dębica-Nadbrzezie	Pilzno Ropczyce Mielec Tarnobrzeg	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8—0000
10	Rzeszów-Nadbrzezie	Rzeszów Kolbuszowa Nisko Nadbrzezie	"	"	"	"	"	"	"	"	"	12—0000
11	Sanok-Przemysł	Sanok Bircza Przemysł	2—3000 3— 646 2—3650	8—3296	"	"	1—0000	2—0000	2—3296	3—0000	"	"
12	Sanok-Rzeszów	Sanok Brzozów	1—1100 5—0015	6—1115	"	"	2—2000	1—3000	1—0115	1—0000	"	"
13	Bełzec-Jarosław	Cieszanów Jarosław Rawa	6—3300 2— 750 0—2500	9—2550	"	"	"	3—1000	6—1550	"	"	"
14	Zimnawoda-Hoszany	Lwów Gródek Rudki	0—1400 3— 660 0—2680	4— 680	"	"	"	"	3— 680	1—0000	"	"
15	Lwów-Rohatyn	Bóbrka Rohatyn Lwów	4—1250 2—3308 1—2742	8—3292	"	"	"	4—3000	2—1300	1—3000	"	"
16	Żółkiew-Mosty	Żółkiew	2—1000	2—1000	"	"	0—1000	1—0000	"	1—0000	"	"
17	Stanisławów Bursztyn	Rohatyn Stanisławów	1—2022 3—2600	5— 622	"	"	0—2000	2—3000	1—3620	"	"	"
18	Brzeżany-Złoczów	Brzeżany Złoczów	2— 420 2—3690	5— 110	"	"	"	0—3000	2—1110	2—0000	"	"
19	Brzeżany-Podwoleczyska	Brzeżany Tarnopol Zbaraż Skałat	4—3824 4—1796 0—3600 2—1000	12—2220	"	"	"	2—0000	10—2220	"	"	"
20	Sówka-Halicz	Kałuż Stanisławów	0— 24 2—1802	2—1826	"	"	"	"	2—1826	"	"	"
21	Sielec-Zaleszczyki	Stanisławów Tłumacz Horodenka	2—0000 4—3554 5—1559	12— 613	"	"	2—0000	2—1000	5—3613	2—0000	"	"
22	Tysmienica-Kołomyja	Tłumacz Kołomyja	3—2987 2—1580	6— 567	"	"	2—3000	3—1000	0— 567	"	"	"
23	Czortków-Manasterzyska	Czortków Buczacz	2—1700 3—2900	6— 660	"	"	"	1—1000	4—3660	"	"	"
24	Strussów-Buczacz	Buczacz Trembowla	2— 66 3—2400	5—2466	"	"	"	3—0000	2—2466	"	"	"
25	Okopy-Borszczów	Borszczów	5— 600	5— 600	"	"	0—1000	2—3000	2— 600	"	"	"
26	Iwanie-Mososówka	Borszczów	1—1664	1—1664	"	"	"	"	"	1—1664	"	"
27	Tłuste-Buczacz	Buczacz Czortków Zaleszczyki	2—1494 1— 800 1—1700	4—3994	"	"	"	1—1000	3—2994	"	"	"
28	Horodenka-Światyn	Horodenka Światyn	1—1000 2— 550	3—1550	"	"	"	1—1000	1— 550	1—0000	1—0000	"
29	Husiatyn-Kopyczyńce	Husiatyn	3— 945	3— 945	"	"	"	2—0000	1— 945	"	"	"
30	Skała-Czortków	Borszczów Czortków	2— 420 2—2044	4—2464	"	"	"	1—0000	3—2464	"	"	"
31	Skała-Zaleszczyki	Borszczów Zaleszczyki	3—3906 3— 316	7— 222	"	"	"	2—1000	4—3222	"	"	"
				159—1120	"	"	10—2500	46—2125	77— 176	25— 824	1—0000	20—0000

Stan terażniejszy

Przestrzeń drogi

Normalnym	W konserwacji w stanie pod względem pokładu kamiennego			Razem mil—sążni	Zatem przybyło nowych	Przebudowano	W przebudowaniu	Exkame-rowano
	Dostatecznym	Średnim	Zły m					
"	1—0000	2—0000	4— 800	7— 800	"	"	"	
"	1—0000	0—2000	0— 837	1—2837	} 1—1037		0—1500	
"	"	1—0000	0—3720	1—3720				
"	2—0000	3—0000	1— 400	6— 400	1—2113	1—2000	"	
"	5—0000	5—0000	2—1325	12—1325	2— 960	3—0000	1—0000	
"	"	0—3065	"	0—3065	"	0—2000	"	
"	0—3000	3— 700	"	3—3700	0—1040	2—3000	"	
"	5—0000	0—1667	"	5—1667	"	"	"	
"	"	0— 300	"	0— 300	"	"	"	
"	7—1000	2—2185	"	9—3185	9—3185	"	"	
"	"	"	"	"	"	"	"	
"	4—0000	3—0000	1—3296	8—3296	"	"	1—1000	
"	5—0000	1—1115	"	6—1115	"	"	0—0400	
"	0—2000	2—3000	6—1550	9—2550	"	"	"	
"	"	2—3000	1—1680	4— 680	"	"	"	
"	1—1000	6—2000	1 0292	8—3292	"	"	"	
"	1—2000	1—0000	1—0765	3—2765	1—1765	"	"	
"	5— 622	"	"	5— 622	"	"	"	
"	0—3000	1—3000	2—2110	5— 110	"	"	1—0000	
"	5—0000	3—3000	3—3220	12—2220	"	"	"	
"	"	"	"	"	"	"	"	2—1850
"	1—3000	8—3000	1—2613	12— 613	"	1—0000	"	
"	0—3000	4—0000	1—1567	6— 567	"	"	"	
"	3—2000	2—2000	0— 660	6— 660	"	"	"	
"	"	5—2466	"	5—2466	"	"	"	
"	3—0000	2— 600	"	5— 600	"	"	"	
"	1—0000	0—1000	0— 664	1—1664	"	1—1664	"	
"	2—2000	2—0000	0—1994	4—3994	"	"	"	
"	0—2000	3—3000	"	4—1000	0—3450	1—0000	"	
"	"	3— 945	"	3— 945	"	"	"	
"	2—1000	2—1000	0— 464	4—2464	"	"	"	
"	4—0000	2—0000	1— 222	7— 222	"	"	"	
"	64—1622	77—3043	32— 179	174—844	17—1550	11—1664	3—2900	2—1850

U W A G I

Uwaga I. Przy oceniu stau drogi pod względem pokładu kamiennego przyjęto następujące zasady:

- a) Normalnym stanem nazywa się taki, jeśli pokład drogi wynosi grubości średniej 0'10 sążnia (7" wiedeńskich).
- b) Dostatecznym jeśli w grubości brakuje 0'02 sążnia.
- c) Średnim, jeśli brakuje 0'05 sążnia.
- d) Złym, gdzie jest mniej niż 0'05 sążnia lub gdzie go wcale nie ma.

Uwaga II. W oceniu dobroci mostów przyjęto 3 kategorye ich stanów:

dobry, jeśli most nie wymaga żadnych napraw.

średni, jeśli potrzebne są małe naprawy.

zły, jeśli w ciągu najdalej 2 lat musi być przebudowany.

Uwaga III. Kategorya dróg wymagająca zupełnego przebudowania, oznacza stan taki, że wyprowadzona została jako droga, lecz wcale jej nie było, i dane były tylko kierunek, początek i koniec drogi.

Uwaga IV. Stan dróg oznaczony złym jest taki, w którym nie tylko że brak było zupełnie lub więcej jak połowy pokładu kamiennego, ale zarazem taki, w którym droga nie miała rowów przybocznych, popsute mosty, wyboje i t. p. słowem taki stan, w którym potrzeba było przedsięwziąć rekonstrukcyę na mniejszą (niż zupełne przebudowanie) skalę.

Uwaga V. Za podstawę do przyjęcia długości dróg, służyły wykazy podane przez c. k. Władze, protokoła odbiorcze i późniejsze pomiary przez służbę drogową dokonane. Jak już w ogólnem zestawieniu powiedziano, tylko środki przez Wydział krajowy zarządzone po odbiorze, mogły służyć za jakąś racjonalną podstawę. W protokołach odbiorczych przez Wydziały powiatowe sporządzonych, nie nie figuruje wyraźnie „że droga jest w bardzo dobrym stanie, ale jej brakuje mostów i nasypów“ „droga jest w dobrym stanie stosunkowo do udzielonej konserwy, której lat 4—5—6 nie było“ „droga jest w dobrym stanie, ale powódź ją uszkodziła i zabrała mosty, bo takowe z okrągłaków rzecznych i na glinie były budowane“ „Droga ma tyle a tyle długości (n. p. 3 mile 2660 sążni) ale są pewne interwale zupełnie niebudowane (interwale te wynoszą 2 mile 1160 sążni)“ „droga nieotrzymała od lat 6 konserwy, tylko według preliminarza pewną ilość kamienia i t. p.

Uwaga VI. Przy oddaniu dróg nie było żadnych planów ich budowy. Były one w większej części na oko budowane. W protokołach odbiorczych jest wzmianka, że droga ta a ta kosztowała drogo, dla tego że budowano ją bez instrumentów niwelacyjnych, a po wybudowaniu dopiero, przekładano kierunek, bo pierwotny okazał się złym. Dopiero za administracyi Wydziału krajowego, postanowiono przeprowadzić pomiar metryczny dróg krajowych, niwelacyę podłużną i plany sytuacyjne (prostokreślne). Dotąd czynność ta przeprowadzoną została na 131 milach, a skoro dopełnioną będzie na pozostałych 43 milach, dopiero będzie można wiedzieć dokładną ilość dróg, ich położenie i spadki. Przy oddaniu dróg nie zawsze można wiedzieć o prawdziwej długości, bo setki, ćwierci i mile, miały za zasadę różnorodny wiedeński sążni,

Uwaga VII. Krótkie powyższe uwagi, przedstawiają w grubych zarysach sposób budowania, utrzymania i stan dróg, które później Wydziałowi krajowemu oddane zostały. Przy tych wszystkich warunkach wartość jednej oddanej mili (budowa a nie użytek) oceniono przy oddaniu na 30,000 zł. Drogi te wszystkie budowane były przed 20 laty. szarwarkami i kouwencyą. Jaka jest różnica cen ówczesnych a dzisiejszych?

Uwaga VIII. W wykazie obecnym jest co do długości dróg różnica o 24 sążni. Ze względu na krótkość i nagłość roboty, niezgodność ta, jako mało znacząca nie zostaje sprostowaną.

Uwaga IX. Droga Krzyweze - Borszczów, ze względu na zupełnie zmieniony kierunek, dziś jeszcze nie należy być wymierzony i wytrasowany nie może mieć jak tylko przybliżoną długość.

1877

RECEIVED

1877

LIBRARY

<p>1877</p> <p>LIBRARY</p> <p>RECEIVED</p> <p>1877</p>	